

prijelaz na čisti apsolutizam, koji se započe dokinućem oktroiranoga ustava 31. decembra 1851.

Glavni reprezentanti trećega austrijskoga apsolutizma u posljednjih sto godina, — to jest poslije onoga cara Josipa II. (1780—1790) i kralja Franje I. (1815—1825) — bijahu ministri Aleksandar Bach (unutarnjih posala), Antun Schmerling (pravosuđa) i grof Leon Thun (bogoštovlja i nastave). Međutim najizrazitiji bješe sam Bach, po kojemu je ne samo dobio cijeli sistem ime, nego se i sva zlovolja, što ju je apsolutizam izazvao po svim habsburškim zemljama, koncentrirala u njegovoj ličnosti. Ban Jelačić ostade doduše i dalje na čelu zemlje, no banska vlada preobrazila se u „c. k. namjesništvo“ (k. k. Statthaltereii), pod koje su potpadale politička i redarstvena uprava, bogoštovlje i nastava, poljodjelstvo, obrt i trgovina, te „neki poslovi državnoga graditeljstva“. Zemlja se odsada (do 1861.) sastojala od pet okružja (Kreis) sa c. k. okružnim predstojnicima (k. k. Kreisvorsteher) na čelu, a razdijeljenih u kotare sa c. k. kotarskim predstojnicima (k. k. Bezirksvorsteher). Ova okružja bijahu: riječko s primorjem od Rijeke do blizu Senja, Vinodolom i Gorskim kotarom, zagrebačko, u koji je ušao mali dio bivše križevačke županije (vrbovečki kotar), varaždinsko sa čitavom preostalom županijom križevačkom, požeško s dijelom virovitičke bivše županije (kotari virovitički, slatinski i voćinski) i osječko s preostalim dijelom virovitičke županije i dijelom srijemske (vukovarskim kotarom), jer je ostali dio pripao srpskoj vojvodini. Službeni jezik u svim uredima bez razlike bijaše jedino njemački (od 1854. dalje). Sada je bečka vlada opet oživila ideju cara Josipa II., da javna mjesta činovnička — naročito važnija i bolja — popuni tuđincima. Na taj su način u Hrvatsku došli mnogi Nijemci, pa Česi i Slovenci, jer činovnikom mogao je postati ne samo onaj, koji je znao njemački, nego u većoj mjeri onaj, koji je službenom svjedodžbom mogao dokazati, da nije „politički sumnjiv“, a takovih Hrvata nije bilo previše. Ovi stranci ne poznavajući obično mjesnih prilika uzeše nove zakone provoditi velikom strogošću, što je stanje naroda učinilo još nesnosnijim. Ipak se domaći hrvatski elemenat nije mogao posve mimoći, pa stoga je među činovništvom apsolutizma bio i velik broj domaćih „Bahovih husara“, članova poznatih građanskih i plemićkih porodica. Jedni iz nužde, drugi iz ambicije primiše službe novoga sistema kod policije, financijalne oblasti, uprave, sudstva i školstva; tako bješe dakle Bachovo doba doduše njemačko,